

MANIPULATION IN REPORTING OF CASH FLOWS

MANIPULACIJE U IZVJEŠTAVANJU O NOVČANIM TIJEKOVIMA

HADROVIC ZEKIC, Blazenka; GRGURIC, Matija & CRNJAC MILIC, Dominika

Abstract: *The paper will analyze the elements of the cash flow statement and the possibility of internal and external influence on the expression of value in the report itself, the result of which could have a negative impact on the profitability of the company and, in the worst case scenario, jeopardize its survival. Elements and methods of compiling the cash flow statement, analysis of the report will be covered, and the contributors to their presentation will be pointed out. The impact of creative accounting and manipulative practices that directly affect the values presented in the cash flow statement will be elaborated, as well as the motivation for fraudulent behavior in the preparation of the report and the warning signs of moral hazard of this kind.*

Key words: *cash flow, financial statements, report manipulation, moral hazard*

Sažetak: *Radom će biti dana analiza elemenata izvještaja o novčanom tijeku te mogućnost unutarnjeg i vanjskog utjecaja na iskazivanje vrijednosti u samom izvještaju čiji rezultat može prouzročiti negativan utjecaj na profitabilnost poduzeća, a u najgorem scenariju ugroziti njegov opstanak. Obuhvaćeni će biti elementi i metode sastavljanja izvještaja o novčanom tijeku, analiza izvještaja te će biti ukazano na obveznike njihovog prezentiranja. Razrađen će biti i utjecaj kreativnog računovodstva i manipulativnih postupaka kojima se izravno utječe na prikazane vrijednosti u izvještaju o novčanom tijeku, ali i na motivaciju za prijevarno ponašanje pri stvaranju izvještaja te znakove upozorenja na moralni hazard takve vrste.*

Ključne riječi: *novčani tijek, financijski izvještaji, manipulacija izvještaja, moralni hazard*

Authors' data: Blaženka, **Hadrović Zekić**, izv.prof.dr.sc., Ekonomski fakultet u Osijeku, Trg Ljudevita Gaja 7, Osijek, blazenka.hadrovic.zekic@efos.hr; Matija, **Grgurić**, bac.oec., student Ekonomskog fakulteta u Osijeku, matija_grguric@yahoo.com; Dominika, **Crnjac Milić**, prof.dr.sc., Fakultet elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija Osijek, Kneza Trpimira 2B, Osijek, dominika.crnjac@ferit.hr

1. Uvod

Kontinuirano i precizno praćenje ekonomskih aktivnosti poslovnih subjekata je od iznimne važnosti za njegov opstanak i napredak. Pri tome se posebna važnost treba dati opisivanju, tumačenju i mjerenju aktivnosti u smislu razumljivosti stvorene dokumentacije od strane korisnika koji poznaju i razumiju "računovodstveni jezik". Novčani tijek kao dokument ekonomskog sustava praćenja priljeva i odljeva gotovog novca i novčanih ekvivalenata (novac na žiro računu, novac u blagajni, čekovi, potraživanja za depozite i sl.) u određenom vremenskom razdoblju omogućuje u vrlo sažetom obliku sa zadovoljavajućom točnošću opisati slijed odvijanja aktivnosti pri poslovanju poduzeća i njihove rezultate. "On prikazuje sposobnost subjekta da očuva financijsku vrijednost glavnice i da stvara novac i novčane ekvivalente za opstanak i daljnji razvoj" [9]. U širem smislu je značajan pri planiranju i prognoziranju budućih ekonomskih aktivnosti, procjenama potencijalnih rezultata tih aktivnosti te lakšem donošenju poslovnih odluka vezanim za maksimizaciju zarade.

S obzirom da je informacija o novcu od naplata potraživanja i onoga koji se odljeva uslijed plaćanja različitih obaveza esencijalna menadžmentu za procjenu uspješnosti upravljanja novcem, kao i za procjenu budućih tijekova novca u svrhu minimizacije rizika vezanog za blokadu žiro računa poduzeća i financijsku stabilnost novčani tijek se može promatrati kao izuzetno važan dokument kontrolinga poslovanja. Njegova važnost raste i sa spoznajom o širokom krugu korisnika takvog financijskog izvještaja s obzirom da uključuje sadašnje, ali i potencijalne investitore, zaposlenike, dobavljače, kupce, vlade i njihove agencije te javnost u svrhu zadovoljenja različitih potreba za tim informacijama. Ovaj izvještaj predstavlja i obrambeni mehanizam koji svako poduzeće upozorava i priprema na probleme koji bi mogli biti uzrok pomanjkanja novca te izravno utječe na likvidnost poduzeća. Analizom izvještaja o novčanim tijekovima dobivaju se relevantne informacije za menadžere, vlasnike i investitore o praksi upravljanja novčanim resursima poduzeća, mjerenju i anticipiranju rizika te spremnosti i sposobnosti poduzeća u svladavanju tih rizika, te u konačnici o metodama osiguranja stope likvidnosti i stope solventnosti promatranog poduzeća. Izvještaj o novčanom tijeku bi također trebao prikazati kvalitetu osiguranja profita poduzeća te ukazati na stupanj ponavljanja i obnovljivosti utrošenih resursa, a na kraju krajeva i stupanj konkurentnosti poduzeća u kategoriji financijske osposobljenosti. Prema [18] uvažavajući iznimke, u financijskim indikatorima koji se prezentiraju u našoj stručnoj praksi, novčani tijek još nije dobio mjesto koje zaslužuje. Obveznici sastavljanja izvještaja o novčanom tijeku u Republici Hrvatskoj prema [21], [15], odnosno [14] su srednja i velika poduzeća kao i poduzeća od javnog interesa, čija je kategorizacija definirana u [21]. Naravno, zakonodavac ne zabranjuje sastavljanje izvještaja o novčanom tijeku i ostalim obveznicima [21], no struka im preporučuje.

Ovim radom ukazat će se na važnost promatranja i analize novčanog tijeka koja poduzetniku ukazuje na izvore i dinamiku upotrebe novca, a eksternom korisniku izvještaja daje vrijedne informacije koje mu pomažu pri donošenju investicijskih i drugih poslovnih odluka. Isto tako se želi ukazati na važnost korištenja ovog financijskog izvješća u sinergiji s drugim izvještajima s obzirom na mogućnosti

unutarnjeg i vanjskog utjecaja u iskazivanju financijskih vrijednosti u izvještaju s obzirom da se rezultat takvih utjecaja može negativno odraziti na profitabilnost poduzeća, te u konačnici ugroziti njegov opstanak. Radom će biti ukazano i na obrambenu ulogu izvještaja o novčanom tijeku u smislu značajne uloge za kontrolu ispravnosti navedenih promjena, aktivnosti i odluka, a što je nezaobilazan korak za donošenje kvalitetnih i potkrijepljenih odluka, unatoč činjenici da stavke novčanih tijekova teže podliježu manipulacijama.

2. Analiza elemenata izvještaja o novčanom tijeku i utjecaj na iskazivanje njihovih vrijednosti

Prema [11] u izvještaju o novčanom tijeku prikazuju se financijske kategorije, odnosno novčani primici i izdaci te njihova razlika koja čini čisti novčani tijek, za razliku od ostalih financijskih izvještaja u kojima se prikazuju kategorije ekonomske prirode. Izvještaj o novčanom tijeku prikazuje sredstva koja trenutno stoje na raspolaganju određenom subjektu, te u obzir uzima vremenski nesklad između novčanih primitaka i prihoda te novčanih izdataka i rashoda. Prema [23] često se kod pojedinih poduzeća javlja situacija kada ono u računu dobiti i gubitka iskazuju uspješno poslovanje, odnosno poslovanje gdje ostvaruju dobit, a da istovremeno imaju problema s podmirivanjem određenih tekućih obveza.

Pri tome prihodi i rashodi predstavljaju kategorije obračunskog mjerenja, a iskazuju se prema temeljnoj računovodstvenoj pretpostavci nastanka događaja. Prema [23] razlika između primitaka i izdataka novca, prihoda i rashoda te razumijevanje njihove razlike neophodno je za razumijevanje, prezentiranje i prikupljanje informacija iz izvještaja o novčanom tijeku.

Potrebno je imati na umu da se uspješnost poslovanja ne može ocjenjivati samo na osnovi činjenice da poduzeće ima značajan prirast novca ili smanjenje primanja novca i novčanih ekvivalenata. Osim analize poslovne aktivnosti, potrebno je analizirati i strukturu novčanog tijeka.

Primjerice, zbog primjene tzv. obračunskog načela vrlo je čest slučaj da poduzeće iskazuje značajnu dobit iz poslovanja, ali da pritom ima problema s tekućom likvidnošću odnosno podmirenjem dospjelih obveza, a to je najčešće u slučaju poteškoća naplate potraživanja za koja su prihodi i rashodi priznati, zatim povećanja zaliha ili ulaganja u dugotrajnu imovinu tekućeg poslovanja.[13]

Isto tako je prema [12] kratkoročno financiranje važna pretpostavka solventnosti, profitabilnosti i uspješnog poslovanja poduzeća. Usklađenost kratkoročnih izvora i kratkotrajne imovine je pretpostavka održavanja solventnosti poduzeća. Osobito je pri tome važna usklađenost rokova plaćanja kratkoročnih obveza dobavljačima i rokova naplate kratkoročnih potraživanja od kupaca.

Na suprotan način, prema [23] se mogu opisati novčani izdaci, odnosno smanjenje novčanih sredstava. Oni nastaju na osnovi smanjenja kategorija obveza i smanjenja kapitala te povećanja kategorija ostale ne novčane imovine.

3. Elementi izvještaja o novčanom tijeku i metode njegovog sastavljanja

Izvještaj o novčanom tijeku novčane primitke i novčane izdatke svrstava u tri zasebne kategorije:

1. poslovne (operativne) aktivnosti,
2. investicijske aktivnosti (ulaganja),
3. financijske aktivnosti poduzeća.

Kako je vidljivo u Tablici 1 novčani primici i izdaci od poslovnih aktivnosti rezultat su glavnih aktivnosti poduzeća.

Primici	Izdaci
Gotovinska prodaja kupcima	Isplate zaposlenima za plaće i ostalo
Naplata potraživanja	Plaćanje dobavljačima dobara i usluga
Primljeni predujmovi iz operativnih aktivnosti	Plaćanje poreza i kazni
Primici od naplaćenih kamata	Povrat novca kupcima (za neispravnu ili vraćenu robu i sl.)
Povrat novca od dobavljača	Dani predujmovi za operativne aktivnosti
Primici od dobivenih parnica u sudskim postupcima, penala itd.	Karitativna plaćanja, donacije i sl.
Primici od refundacija, milodara, donacija, subvencija i sl.	

Tablica 1. Primici i izdaci od operativnih aktivnosti [8]

Investicijske aktivnosti pokazuju vrijednost svih nastalih izdataka namijenjenih stvaranju budućeg dobitka. Novčani tijekovi nastali investicijskim aktivnostima se iz tog razloga objavljuju kao zasebna kategorija aktivnosti, a primici i izdaci koji su rezultat takvih aktivnosti vidljivi su u Tablici 2.

Primici	Izdaci
Gotovinska primici od prodaje nekretnina, postrojenja i opreme, nematerijalne imovine i ostale dugotrajne imovine	Gotovinski izdaci za nabavu nekretnina, postrojenja i opreme, nematerijalne imovine i druge dugotrajne imovine
Primici od prodaje investiranog u druga trgovačka društva	Isplate za stjecanje glavnice ili dužničkih instrumenata drugih trgovačkih društava i udjela u zajedničkim pothvatima
Primici od prodaje dugova	Plaćanje stjecanja obveznica drugih društava (osim gotovinskih ekvivalenata) itd.

Primici	Izdaci
Gotovinski primici od naplate zajmova koji su dani trećim strankama (osim financijskim institucijama)	Gotovinski izdaci za otplate zajmova uzetih od trećih stranaka (osim financijskih institucija)
Primljeni gotovinski udjeli i dividende od povezanih društava (sudjelujući interesi)	Isplaćeni udjeli i dividende drugim društvima

Tablica 2. Primici i izdaci od investicijskih aktivnosti, [8]

Novčani tijekovi od financijskih aktivnosti objavljuju se odvojeno od ostalih aktivnosti. Oni pružaju informaciju o aktivnostima koje osiguravaju društvu kapital te se na osnovi njih mogu obavljati planiranja i predviđanja daljnjih poslovnih aktivnosti koje se trebaju ostvariti putem budućih novčanih tijekova. Primjeri primitaka i izdataka koji se mogu generirati financijskim aktivnostima vidljivi su u Tablici 3.

Primici	Izdaci
Primici od novca od izdavanja dionica ili od uplata vlasničkih uloga	Izdaci za isplate dividendi i ostale isplate iz dobiti vlasnicima
Primici novca od izdavanja obveznica i drugih vrijednosnih papira	Isplate za pribavljanje trezorskih dionica
Primici novca od povrata glavnice kratkoročnih i dugoročnih posudbi drugima	Vraćanje gotovinskih pozajmica
Primici kredita od financijskih institucija	Vraćanje glavnice duga od kratkoročnih i dugoročnih kreditnih aranžmana

Tablica 3. Primici i izdaci od financijskih aktivnosti [8]

S obzirom da su sadržaj izvještaja o novčanom tijeku i njegov oblik propisani zakonom, obveza je poduzeća da novčane tijekove klasificiraju na temelju aktivnosti po njihovim vrstama. Novčani tijekovi od investicijskih i financijskih aktivnosti uvijek se iskazuju direktno, dok se tijekovi od poslovnih aktivnosti mogu iskazati direktno ili indirektno, po metodi izvještaja o novčanom tijeku.

Direktna metoda uključuje objavu glavnih skupina bruto novčanih primitaka i bruto novčanih izdataka. Indirektna metoda evidentira učinak transakcija nenovčane prirode u odnosu na dobitak ili gubitak. Pri tome se misli na sva vremenska razgraničenja prošlih ili budućih novčanih primitaka ili isplata, a također su uključene i pozicije prihoda ili rashoda ako su klasificirane kao investicijska ili financijska aktivnost. Prilikom sastavljanja novčanog tijeka po indirektnoj metodi zahtjeva se praćenje kretanja imovine, obveza i kapitala u odnosu na godinu prije, pa se koristi bilanca društva jer sadržava podatke za tekuću i za prethodnu godinu. Također su potrebne i stavke računa dobiti i gubitka, jer evidentiraju rezultat poslovanja i iznos ukupne amortizacije.

Računovodstvene evidencije omogućavaju informacije o tome koje su to glavne skupine bruto novčanih primitaka i bruto novčanih izdataka prilikom primjene direktne metode pri čemu se uključuju samo naplaćeni, tj. plaćeni iznosi. Iz tog razloga Međunarodni računovodstveni standard (MRS) 7 [19] potiče obveznike sastavljanja izvještaja o novčanom tijeku da primjenjuju direktnu metodu s obzirom da ona pruža informacije potrebne za procjenu budućih novčanih tijekova za razliku od indirektno metode [16].

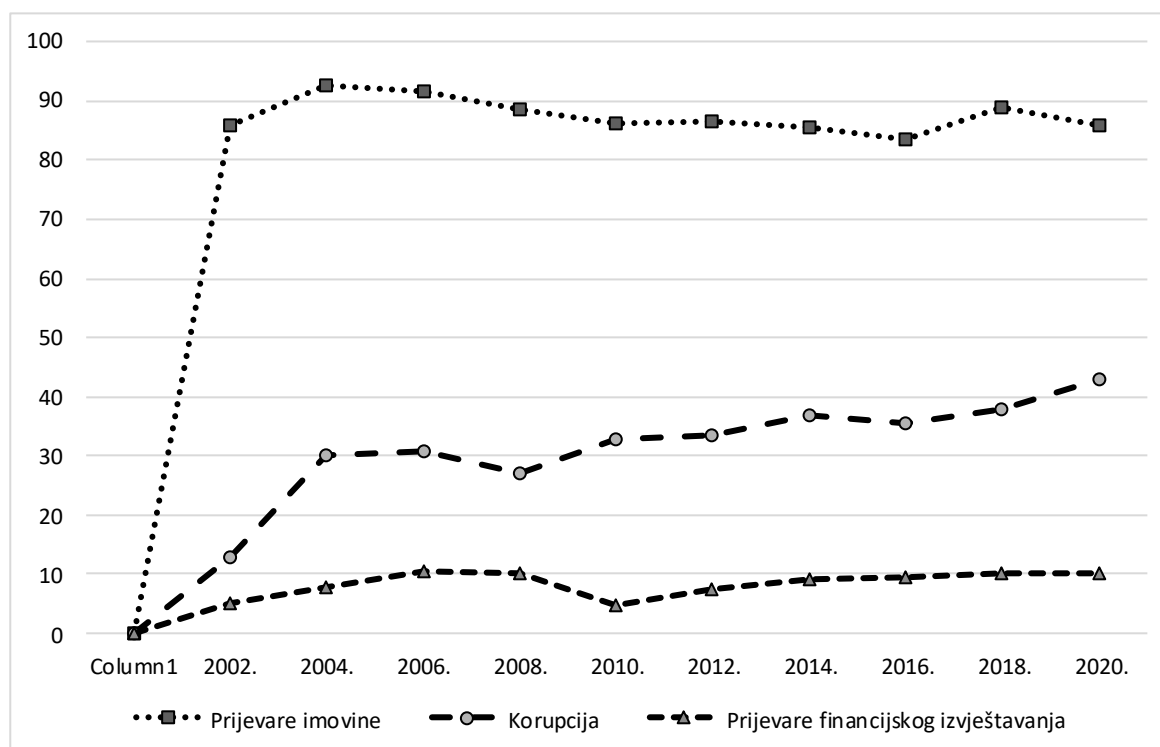
Rezultat obje metode mora biti jednak što zapravo podrazumijeva povećanje ili smanjenje novca i novčanih ekvivalenata evidentiranih na dan sastavljanja bilance u usporedbi sa početnim stanjem bilance tog poduzeća. Oblik prikaza predstavlja razliku između dviju navedenih metoda jer u konačnici obje metode imaju za rezultat iskazivanja istog novčanog tijeka uz iznimku primjene različitih stavaka i vrsta informacija i podataka.

4. Utjecaj kreativnog računovodstva na prikazane vrijednosti u izvještaju o novčanom tijeku

Poslovna forenzika se bazira na istraživanju računovodstvenih podataka i analiziranju financijskih izvještaja, što dakako zahtjeva poznavanje računovodstvenih standarda, poreznih zakona te strukturu financijskih izvještaja. S obzirom da sva poduzeća nisu obveznici sastavljanja svih financijskih izvještaja, pa je kod njih prisutan nedostatak osnovnog stupnja zaštite od lažnih prikaza što na kraju rezultira većom mogućnosti neistinitog i uljepšanog izvještavanja.

Sukladno tome, [10] piše da „Detaljna analiza financijskih implikacija temeljnih računovodstvenih koncepata uključuje ispitivanje financijskih implikacija kvalitativnih obilježja računovodstvenih informacija, postupaka i posljedica tzv. 'kreativnog računovodstva', te standardiziranih računovodstvenih koncepata definiranih međunarodnom i nacionalnom računovodstvenom standardizacijom.“ Glavne karakteristike računovodstva u „kreativnom“ kontekstu pretpostavljaju:

- „prilagodavanje“ financijskih izvještaja po želji autora koji izvještava za dobivanje prikaza koji mu odgovara,
- korištenje legalnih mogućnosti izbora između fleksibilnih računovodstvenih postupaka, procjena, ali i metoda izvještavanja,
- korištenje rubnih i „nategnutih“ opcija iskazivanja događaja što uključuje i „mutna“ područja računovodstvenih standarda primjenom kojih je otežana kontrola i revizija,
- isticanje informacija koje izvještajnom subjektu pospješuju prikaz, uz istovremeno prikrivanje i smanjenje utjecaja informacija koje izvještajnom subjektu ne idu u prilog,
- korištenje, odnosno zlouporaba zakonskih okvira (dolazi do kriminala koji se teško otkriva). [8]

Graf 1. Frekvencija prijevvara prema vrstama od 2002. do 2020. [1], [2], [3], [4],[5], [6], [7]

Osim sinonima za „manipulativno računovodstvo“, kreativno računovodstvo često još naziva i „igrom financijskim brojevima“. Postoje različiti motivi da za stvaranjem što bolje slike o financijskom izvješću određenog poduzeća, ali najčešći trend prikazivanja stabilnog i dobrog poslovanja je zbog privlačenja novih investitora, povećanja ili održavanja stabilnosti cijena dionica, povećanja vrijednosti tvrtke na tržištu, ostvarivanje menadžerskih nagrada, izbjegavanje opasnosti od preuzimanja zbog ostvarenih loših rezultata i sl.

U posljednjih desetak godina investitori sve više pažnje posvećuju upravo izvještaju o novčanom tijeku. Imajući na umu mogućnost poduzeća da mijenja stvarnost ekonomske povijesti postaje neupitno koliko je izvještaj o novčanom tijeku vrijedan izvor za donošenje mišljenja o ocjeni kvalitete dobiti. Prema [18] novčani tijek iz operativnih aktivnosti je ključni pokazatelj na koji se oslanjaju investitori u procjeni poduzeća vezano za kreiranje novca, te kvalitetu njegove dobiti jer menadžment sve više implementira kreativne načine umjetnog povećanja novčanog tijeka iz operativnih aktivnosti. Razlog je to što je upravljanje kratkoročnim financiranjem poduzeća sastavni dio menadžmenta radnog kapitala. „Menadžment radnog (obrtog) kapitala predstavlja domenu kratkoročnih financija – odluka koje se odnose na kratkotrajnu imovinu i kratkoročne obveze.“ [20]

Prema [16] stvarati pozitivne novčane tijekove u budućnosti jedan je od osnovnih interesa svih poslovanja. Donošenje ključnih poslovnih odluka ne bi bilo razborito bez detaljne analize novčanih tijekova, tj. bez procjene njihova kretanja u budućnosti. Također, izrazito je važna mogućnost i sposobnost praćenja i predviđanja kretanja novca i novčanih ekvivalenata u poduzeću. Navedeno posebno dolazi do

izražaja kada poduzeće želi izaći na tržište s novim proizvodima ili načinom distribucije, što sa sobom donosi rizike, koji mogu smanjiti ili odgoditi primitke.

Manipulacije novčanim tijekovima obuhvaćaju [17]:

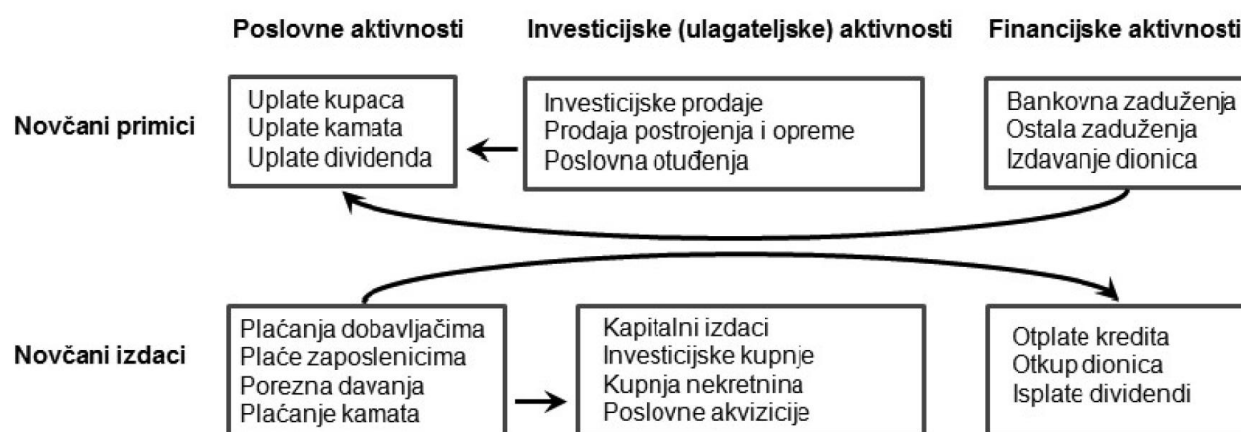
- prebacivanje novčanih primitaka iz financijskih aktivnosti u poslovne aktivnosti,
- prebacivanje novčanih izdataka iz poslovnih aktivnosti u investicijske aktivnosti,
- napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti putem akvizicija i otuđivanja dijela poslovanja,
- povećanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti korištenjem neodrživih aktivnosti.

Kod investitora na prvom mjestu pri analizi poslovanja poslovnog subjekta u kojeg želi investirati zauzimaju poslovne aktivnosti poduzeća s obzirom da one obuhvaćaju glavne aktivnosti subjekta kojima isti ostvaruje prihode. Poslovne aktivnosti predstavljaju novčane primitke i novčane izdatke iz redovnog poslovanja koji utječu na visinu dobiti i gubitka. Iz tog razloga većina investitora ni ne prati investicije ili kapitalnu strukturu promatranog subjekta, dok neki od njih idu u tolike krajnosti da u potpunosti ignoriraju ostale aktivnosti subjekta.

Upravo se zbog ovakvih razmišljanja investitora razvijaju situacije koje su podložne manipulacijama izvještaja o novčanom tijeku. Većina manipulacija izvještajem o novčanom tijeku mogu se pripisati procjeni određenog subjekta da razvrstava navedene tri kategorije aktivnosti unutar izvještaja o novčanom tijeku samoinicijativno, što u konačnici znači da subjekti manipuliraju određenim aktivnostima u novčanom tijeku tako da ih upisuju u kategoriju u koju iste ne pripadaju ili pak koriste određene propuste u zakonu, odnosno njihovu dvosmislenost, kako bi na legitiman način opravdali pojedine manipulacije.

Najpoznatije manipulacije novčanim tijekovima su u financijskom žargonu poznate pod nazivom „Robin Hood trikovi“ jer se na određen način „krade“ od „bogate“ kategorije izvještaja o novčanom tijeku te se daje „siromašnoj“ kategoriji.

Najpoznatije manipulacije novčanim tijekovima su u financijskom žargonu poznate pod nazivom „Robin Hood trikovi“ jer se na određen način „krade“ od „bogate“ kategorije izvještaja o novčanom tijeku te se daje „siromašnoj“ kategoriji.

Slika 1. Shema Robin Hood trikova [10]

Pod „siromašnom“ kategorijom se najčešće podrazumijevaju poslovne aktivnosti, dok se „bogatim“ kategorijama smatraju investicijske, te financijske aktivnosti subjekta. Ova vrsta manipulacije je u praksi vrlo česta zbog svoje jednostavnosti, a poduzeća uvijek mogu pronaći način i opravdanje zbog čega su novčane primitke upisali pod poslovne aktivnosti, odnosno novčane izdatke pod „manje bitne“ investicijske i financijske aktivnosti.

Prema [17] postoji više vrsta tehnika utjecaja na izvještaje o novčanim tijekovima koje svoj rezultat iskazuju prebacivanjem već prije spomenutih aktivnosti u kategoriju kojoj inače ne pripadaju što rezultira vrlo različitim ishodima i vrijednostima iskazanih u izvještaju. Neke od tih tehnika su prikazane Tablicom 4.

Naziv tehnike	Metode tehnike
Prebacivanje novčanih primitaka iz financijskih aktivnosti u poslovne aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • evidentiranje fiktivnih novčanih tijekova iz financijskih aktivnosti po osnovi primljenih bankovnih kredita u poslovne aktivnosti, • povećavanje novčanih tijekova iz poslovnih aktivnosti na osnovi prodaje potraživanja prije datuma njihove naplate, • napuhavanje novčanih tijekova iz poslovnih aktivnosti na osnovi prodaje lažnih/fiktivnih potraživanja.
Prebacivanja novčanih izdataka iz poslovnih aktivnosti u investicijske aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • napuhavanje novčanih tijekova iz poslovnih aktivnosti putem povratnih transakcija, • neodgovarajuću kapitalizaciju uobičajenih operativnih troškova, • evidencija plaćanja za nabavku zaliha koje se evidentiraju u okviru investicijskih aktivnosti.

Naziv tehnike	Metode tehnike
Napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti putem akvizicija i otuđivanja dijela poslovanja	<ul style="list-style-type: none"> • <i>preuzimanje novčanih primitaka iz poslovnih aktivnosti u postupku uobičajene akvizicije drugog subjekta,</i> • <i>stjecanje ugovora ili kupaca radije, nego razvijajući iste interno,</i> • <i>napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti putem kreativnog oblikovanja prodaje poslovanja ili dijela poslovanja.</i>
Povećavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti korištenjem neodrživih aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • <i>napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti usporavanjem plaćanja obveza prema dobavljačima</i> • <i>napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti ubrzavanjem naplate potraživanja od kupaca</i> • <i>napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti kupnjom manje zaliha</i> • <i>napuhavanje novčanog tijeka iz poslovnih aktivnosti jednokratnim beneficijama.</i>

Tablica 4. Tehnike utjecaja na izvještaje o novčanim tijekovima, izrađeno prema [17]

Važno je istaknuti da uz kategoriju manipulacija novčanim tijekovima paralelno postoji i kategorija manipulacijama zarada. Velika povezanost financijskih izvještaja uzrokuje utjecaj manipulacija zaradama na izvještaj o novčanom tijeku. Korištenje manipulativnih tehnika u jednom financijskom izvještaju odražava se na druge financijske izvještaje. Pri čemu manipulacije zaradama obuhvaćaju tehnike poput:

- prerano priznavanje prihoda
- priznavanje fiktivnih prihoda
- povećavanje dobiti priznavanjem učinka jednokratnih ili neodrživih aktivnosti
- prebacivanje tekućih rashoda u buduće razdoblje
- korištenje ostalih tehnika prikrivanja rashoda i gubitaka
- prebacivanje dobiti u buduće razdoblje
- prebacivanje budućih troškova u tekuće razdoblje.

5. Znakovi upozorenja na moralni hazard vezan za izvještaj o novčanom tijeku

U širem smislu svako se ponašanje kategorizira u određene obrasce, pa tako i prijevarno ponašanje. Izlazeći izvan okvira i normi koje predlaže obrazac ponašanja stvara se određena sumnja u takav način postupanja. U užem smislu, isto je primjenjivo i na prijevarna ponašanja i manipulacije u izvještavanju. Prema [22], opći rani znakovi upozorenja prijevaru su:

- pojava neuobičajenih vrijednosti, odnosno računovodstvenih anomalija,
- rezultat poslovanja koji znatno odstupa od prosjeka djelatnosti, odnosno od očekivanih vrijednosti,
- neuobičajeno brzi rast,
- nedostatak internih kontrola ili slabosti u internim kontrolama

- agresivan pristup top menadžmenta kod postizanja željenih rezultata poslovanja,
- način upravljanja i osobnost, odnosno integritet top menadžmenta.

Imajući na umu da su spomenute samo generalne indikacije koje upućuju na prijevarno ponašanje, one nisu dovoljni indikatori upozorenja niti upućuju na detaljiziran pravac istraživanja. Postoji još čitav niz upozorenja koji odgovaraju upravo na već spomenute manipulacije u promjenama kategorije aktivnosti i utjecanjem na njih događaju se promjene koje izlaze izvan svojih okvira i napuštaju „uobičajeni obrazac“.

Pri otkrivanju potencijalnih manipulacija novčanim tijekovima svakako treba veliku pažnju posvetiti bilješkama uz financijske izvještaje. Ukoliko su nejasne i ne pružaju dovoljno odgovora, već naprotiv, iziskuju pitanja koja se ne bi smjela postavljati je također alarm za detaljniju analizu. Također je vrlo bitno ne zaboraviti povezanost različitih financijskih izvještaja te imati na umu da se odgovor na nepoznanicu možda nalazi u nekom drugom financijskom izvještaju. Usporednom analizom dva poduzeća tj. analizom njihovih financijskih izvještaja se također može doći do saznanja o manipulativnim radnjama, posebno ako su ta poduzeća imala zajedničke ekonomske aktivnosti.

6. Zaključak

Izvještaj o novčanim tijekovima sadrži prikaz informacija o priljevima i odljevima novca tijekom promatranog razdoblja te ih prezentira svojim korisnicima. Iako postoji pretpostavka da su novčani tijekovi manje podložni manipulacijama, u odnosu na ostale temeljne financijske izvještaje, prilikom proučavanja najčešće korištenih metoda manipuliranja može se zaključiti kako postoji širok izbor načina, metoda i opcija za utjecaj na ekonomske vrijednosti prikazane u takvom izvještaju.

Računovodstveni standardi daju osnovni okvir za prezentiranje financijskih izvještaja. Korisnici objavljenih financijskih izvještaja trebaju prezentirane informacije kako bi na temelju njih procjenjivali eventualne ishode, planirali i donosili poslovne odluke. Upravo je zbog zadovoljenja tih potreba za sve korisnike, a time se podrazumijeva i samu upravu poduzeća, ključno da su izvještaji sastavljeni istinito i objektivno.

Mehanizam za detekciju manipulativnog, prijevarnog ponašanja krije se upravo u poznavanju računovodstvenog jezika i vrlo detaljnoj analizi svih financijskih izvještaja, a ne samo onog u kojem su očekivani odgovori. Također, pravilnom kategorizacijom aktivnosti na poslovne, investicijske i financijske smanjuje se mogućnost pogreške u izvještaju, ali isto tako se smanjuje mogućnost manipulacije. Daljnjom analizom izvještaja o novčanim tijekovima dobivaju se relevantne informacije koje koriste menadžeri, vlasnici i investitori o praksi upravljanja novčanim resursima poduzeća, mjerenju i anticipiranju rizika te spremnosti i sposobnosti poduzeća u svladavanju tih rizika. Također mogu pravovremeno na osnovi dobivenih spoznaja o stanju poslovanja poduzeća osmisлити metode za osiguranje likvidnosti i solventnosti poduzeća. Problem se javlja kada, najčešće

menadžment, uoči priliku i bude motiviran za iskazivanje izvještaja u njegovoj poboljšanoj verziji.

Iako povijest prijevernog ponašanja pokazuje kako sva upozorenja i detekcije nisu uvijek dovoljni, kako i neovisna kontrolna tijela nisu savršen alat za kompletnu sliku o poduzećima, ovim radom se pokušalo ukazati na potrebu za daljnjim istraživanjem vezanim za antikorupcijsku borbu te razvijanje poslovne forenzike i forenzičkog računovodstva.

Napomena

Rad je proizašao iz završnog rada „*Manipulacije u financijskom izvještavanju – novčani tijekovi*“ Matije Grgurića (suautor ovog rada) pod mentorstvom izv.prof.dr.sc. Blaženke Hadrović Zekić, obranjenog 2018. godine na Ekonomskom fakultetu u Osijeku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

7. Literatura

- [1] Association of Certified Fraud Examiners (2002). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse. *Dostupno na:* http://www.acfe.com/uploadedFiles/ACFE_Website/Content/documents/2002Rttn.pdf, Pristup 13-05-2020
- [2] Association of Certified Fraud Examiners (2004). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse. *Dostupno na:* http://www.acfe.com/uploadedFiles/ACFE_Website/Content/documents/2004Rttn.pdf, Pristup 13-05-2020
- [3] Association of Certified Fraud Examiners (2006). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse. *Dostupno na:* https://www.acfe.com/uploadedFiles/ACFE_Website/Content/documents/2006-rtn.pdf, Pristup 13-05-2020
- [4] Association of Certified Fraud Examiners (2010). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse. *Dostupno na:* http://www.acfe.com/uploadedFiles/ACFE_Website/Content/documents/rtn-2010.pdf, Pristup 13-05-2020
- [5] Association of Certified Fraud Examiners (2016). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse. *Dostupno na:* <https://s3-us-west-2.amazonaws.com/acfe-public/2016-report-to-the-nations.pdf>, Pristup 13-05-2020
- [6] Association of Certified Fraud Examiners (2018). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse, *Dostupno na:* <https://s3-us-west-2.amazonaws.com/acfe-public/2018-report-to-the-nations.pdf>, Pristup 13-05-2020
- [7] Association of Certified Fraud Examiners (2020). Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse. *Dostupno na:* <https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf>, Pristup 13-05-2020
- [8] Belak, V., & Vudrić, N. (2012). *Osnove suvremenog računovodstva*, Belak excellens d.o.o., ISBN: 9789535542339, Zagreb.

- [9] Crnković, L., Mesarić, J., & Martinović, J. (2006). *Organizacija i primjena računovodstva*, Ekonomski fakultet u Osijeku, ISBN 953-253-015, Osijek.
- [10] Dimitrić, M. (2012). Financijske implikacije temeljnih računovodstvenih koncepata. *Financijska tržišta i institucije Republike Hrvatske u procesu uključivanja u Europsku uniju*, Ekonomski fakultet Rijeka, str. 62-70. ISBN 9789537813062, Rijeka
- [11] Gulin, D., Spajić, F., Spremić, I., Tadijančević, S., Vašiček, V., Žager, K., Žager, L., (2003) *Računovodstvo*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, ISBN 9536480484, Zagreb
- [12] Kontuš, E. (2011). Kratkoročno financiranje i njegove implikacije na solventnost i profitabilnost poduzeća. *Ekonomska misao i praksa*, 20(2), str. 443-468. ISSN 1330-1039
- [13] Parać, B. (2008) *Poduzetničko računovodstvo i financijsko izvještavanje*, M.E.P. consult i Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić", ISBN 9789536807338, Zagreb i Zaprešić
- [14] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja burze, Narodne novine br. 25/19
- [15] Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, Narodne novine, br. 95/16.
- [16] Radolović, J., & Šverko Grdić, Z. (2009). Model predviđanja budućih novčanih tijekova primijenjen na proces akvizicija. *Ekonomski pregled*, 60(9-10), str. 490-506, ISSN 0424-7558
- [17] Schilit H.M., Perler J. & Engelhart Y. (2018). *Financial Shenanigans: How to Detect Accounting Gimmicks and Fraud in Financial Reports*, McGraw-Hill Education, ISBN 9781260117264, New York.
- [18] Šestanović, A., Vukas, J., & Stojanović, M. (2015). Važnost novčanog toka kao pokazatelja kvalitete poduzetničkog uspjeha. *Obrazovanje za poduzetništvo-E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo*, 5(1), str.123-136. ISSN 1849-7845
- [19] *UREDBA KOMISIJE (EZ) br. 1126/2008 od 3. studenoga 2008. o usvajanju određenih međunarodnih računovodstvenih standarda u skladu s Uredbom (EZ) br. 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća*, Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1568380990198&uri=CELEX:02008R1126-20190101>, Pristup: 20-02-2020
- [20] Vidučić, Lj. (2004). *Financijski menadžment*, 4. dopunjeno i izmijenjeno izdanje, RRIF-plus, ISBN 9536121557, Zagreb
- [21] Zakon o računovodstvu, Narodne novine, br. 78/15, 120/16, 116/18, 42/20
- [22] Zenzerović, R. (2007). *Računovodstveni informacijski sustavi*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković“, ISBN 9789537498009, Pula
- [23] Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever Mališ, S. Ježovita, A. & Žager, L. (2017). *Analiza financijskih izvještaja*, treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, ISBN 9789532771114, Zagreb.

Photo 028. Vinimob - 1. / Vinimob - 1st